

Klass: Insecta (egentliga insekter), **Ordning:** Hymenoptera (steklar), **Familj:** Crabronidae, **Släkte:** *Ectemnius*, **Art:** *Ectemnius fossorius* (Linneaus, 1758) **Synonymer:** *Sphex fossorius* Linneaus, 1758

Kännetecken

En 10–20 mm lång getingtecknad rovstekel. Släktet *Ectemnius* kännetecknas hos honan av att det sista bakkroppssegmentet är utformat som en bakåt avsmalnande urgröpt ränna (grävredskap) omgiven av borst. Hanens antenn har till skillnad från många grävstekelsläkten endast 12 leder och hos båda könen är kroppens punktur normal till svagt utvecklad. *Ectemnius fossorius* är den största arten i släktet och skiljer sig från de flesta närstående arter genom att ryggens främre del är regelbundet tvärstrierad, medan den bakre delen är längsstrierad. Hos honan är huvudet sett framifrån bredast i undre delen ungefär i höjd med käkarnas infästning och hanen skiljs lättast från närstående arter med hjälp av de inre antennledningarnas oregelbundet knotiga utformning. Arten kan bestämmas efter Lomholdt (1976) eller Jacobs (2007).

Utbredning och status

Senaste fyndet av *Ectemnius fossorius* i Sverige gjordes 1957 i Jämtland. Det är uppenbart att en stark tillbakagång har ägt rum i modern tid eftersom äldre fynd finns från stora delar av Sverige, utom längst i söder och längst i norr. Arten är företrädd i flera av de äldsta bevarade svenska samlingarna, (såsom Paykull och Dalman), men har säkert alltid varit relativt ovanlig med endast lokala förekomster. Äldre fynd finns även från södra Norge och Finland. Det är mindre sannolikt att denna iögonfallande rovstekel skulle ha undgått upptäckt under de senaste 50 åren, varför den anses ha försvunnit från Sverige. Insamlingar i till synes lämpliga biotoper i nedre Dalälvsområdet har t.ex. genomförts på senare år, men med negativt resultat. Aktuella fynd finns närmast i ryska Karelen. I Tyskland föreligger enstaka moderna fynd, men tillbakagången under 1900-talet har varit dramatisk även i Centraleuropa. Artens totala utbredning sträcker sig från Nordspanien genom Mellan- och Nordeuropa vidare genom Centralasien till N-Ö Kina och Japan.

Ekologi

Trots den ansenliga kroppsstorleken är levnadssättet hos denna art fortfarande ofullständigt känt. Den anses emellertid vara beroende av naturskogsbestånd, i Centraleuropa särskilt av alluviala skogar. Boanläggning har noterats framför allt i död ved, där troligen kläckhål efter stora långhorningar utnyttjas, men även i lodräta lerväggar. Som larvföda används stora flugor, som blomflugor, husflugor, parasitflugor och rovflugor. Blommor av flockblomstriga växter besöks. Aktivitetsperioden infaller under högsommaren.

Hot

Den mest näraliggande orsaken till artens försvinnande är systematiska förändringar i markanvändning i de skogar och trädklädda kulturmarker som sannolikt har utgjort dess livsmiljö. Troligen har arten varit beroende av vissa strukturella förhållanden, såsom luckiga lövbestånd med god tillgång till grov död ved och gläntor som uppkommer genom naturlig skogsdynamik i anslutning till naturligt flödande större vattendrag. Artens dramatiska tillbakagång i hela Europa antyder höga biotopkrav och en liknande problematik som hos t.ex. vitryggig hackspett.

Åtgärder

I första hand bör eftersök ske i områden med tidigare belagda förekomster av arten. Återskapande av större sammanhängande strandnära skogsområden med naturlig vattenregim som fredas från skogsbruk eller där grov död ved tillskapas genom aktiva naturvårdsåtgärder skulle även gynna många andra arter.

Litteratur

Blösch, M. 2000. *Die Grabwespen Deutschlands*. Tierwelt Deutschlands 71. Keltern, Verlag Goecke & Evers.

Jacobs, H.-J. 2007. *Die Grabwespen Deutschlands*. Bestimmungsschlüssel. Tierwelt Deutschlands 79. Keltern, Verlag Goecke & Evers.

Lomholdt, O. 1976. *The Sphecidae (Hymenoptera) of Fennoscandia and Denmark*. Fauna Ent. Scand. 4: 2.

Författare

Johan Abenius 2008.